

Az állam kulturális szerepe, a kulturális igazgatás területei, intézményrendszere. A közművelődés igazgatása. A kulturális örökség védelme. A közgyűjtemények.

Közigazgatási jog III.

2016. február 8.

Bató Szilvia

Az állam kulturális szerepe 1.

Kultúra

- szűkebb: a művelődés – magánszféra
- tágabb: az emberiség által létrehozott anyagi és szellemi értékek összessége – közügy (gazdasági érdek, erőforrás)

Közigazgatás feladata:

- kulturális szolgáltatások társadalmi méretű megszervezése és biztosítása
- kulturális szféra védelme, autonómiájának oltalma a gazdasági és politikai befolyástól
- integráció

Kialakulás, történet

- (felvilágosult) abszolutizmus
- intézményesedés (1777, 1806, RE; 1848:XIX. tc., MTT, MNM, OSZK)

Az állam kulturális szerepe 2.

- Kulturális jogok - ún. második generációs jogok (objektív intézményvédelem)
 - kulturális igazgatás szervezeteinek létrehozása
 - működtetés, irányítás
 - anyagi támogatás nyújtása
- Magyarország Alaptörvénye (Szabadság és felelősség)
 - X. cikk (1) Magyarország biztosítja a tudományos kutatás és művészeti alkotás szabadságát, továbbá – a lehető legmagasabb szintű tudás megszerzése érdekében – a tanulás, valamint törvényben meghatározott keretek között a tanítás szabadságát. [...]
 - XI. cikk (1) Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. [...]

Az állam kulturális szerepe 3.

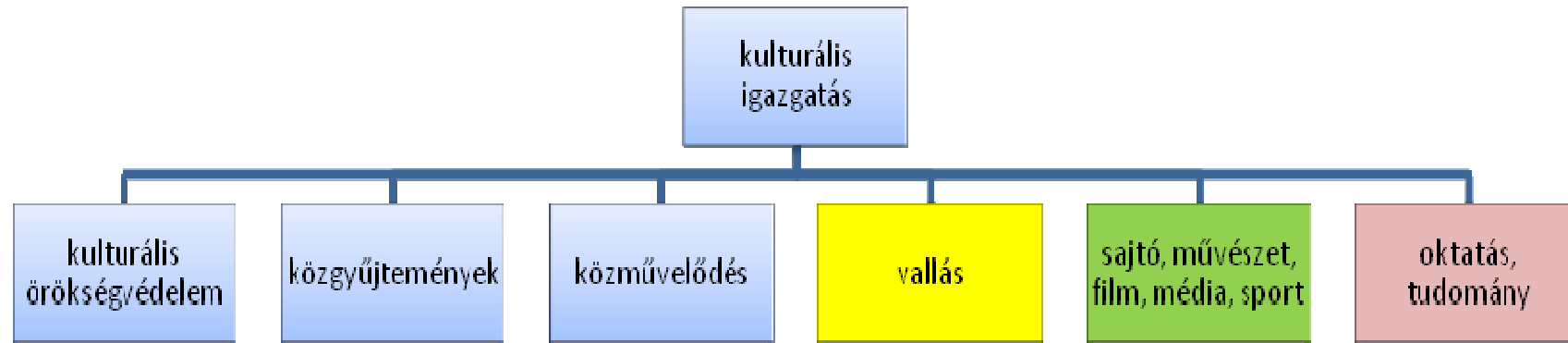
➤ Funkciók

- jogalkotás - kulturális közszolgáltatások biztosítása
- kulturális fejlődés feltételeinek megteremtése
- nemzeti kultúra védelme
- segíti a társadalmi esélyegyenlőséget

➤ Tevékenységfajták

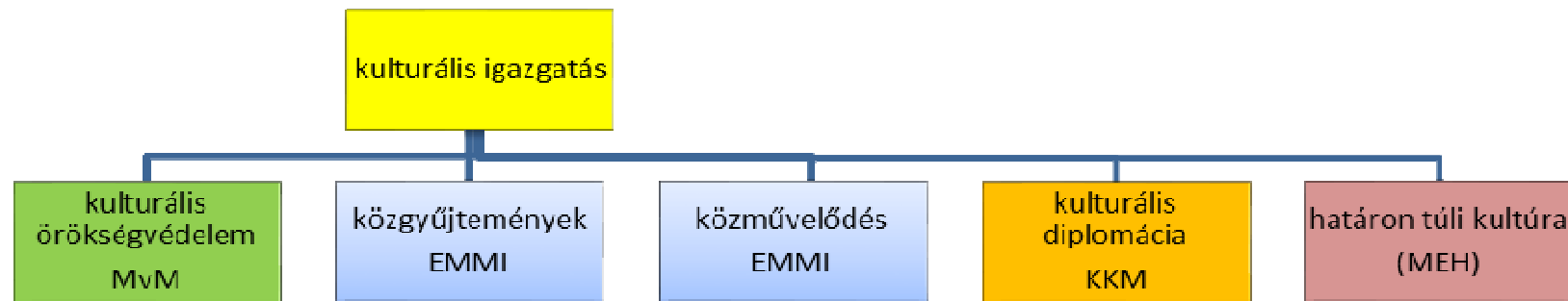
- jogalkotás
- hatósági jogalkalmazás
- szervezetirányítás
- szervezés
- pénzügyi finanszírozás

Az állam kulturális szerepe 4.

- szűkebb: kulturális örökségvédelem, közgyűjtemények igazgatása, közművelődési intézmények
- tágabb: oktatás, tudomány, sajtó, film, média, egyház, művészet, sport

Az állam kulturális szerepe 5.

➤ központi szervek

- minisztérium (EMMI és MvM) 152/2014. (VI. 6.) Korm. r. 48. § 9.; 58. §; 4. § 11.; 17. §

- központi hivatal (Forster Központ) / háttérintézmény

➤ alap (NKA) / köztestület (MMA)

- területi államigazgatási szervek (7/2015. (III. 30.) MvM ut. 49. §, 77. §)

- kormányhivatalok, járási hivatalok

- helyi önkormányzatok (2011. évi CLXXXIX. tv. 13. § (1) bek., 23. § (1), (4)-(5) bek.)

Közművelődési igazgatás 1.

Jogsabályi háttér

- 1997. évi CXL. tv. a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről 73-91. §
- 1/2007. (I. 9.) Korm. r. az oktatásügyi közvetítői szolgálat, a könyvtári intézet, a közművelődési szakmai tanácsadó és szolgáltató szerv és a műbíráló szerv kijelöléséről
- 5/2015. (I. 22.) EMMI r. a közművelődési feladatellátás országos szakfelügyeletéről
- 5/2014. (I. 24.) EMMI r. a települési önkormányzatok könyvtári, közművelődési és múzeumi feladataihoz nyújtott támogatások részletes szabályairól

Közművelődési igazgatás 2.

➤ központi keretek

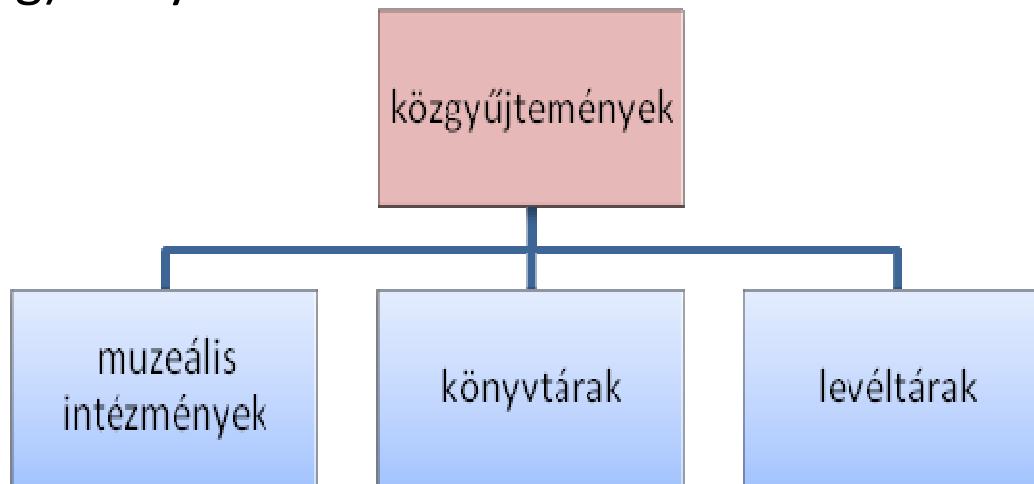
„A Nemzeti Művelődési Intézet küldetése e jelentős értékkel bíró közfeladatot ellátó intézményrendszer szakmai támogatása, együttműködésük megteremtése, az egyenlőtlenségek csökkentése, a magyar társadalom növekedése és fejlődése, a magyarság sikeres jövője érdekében.”

➤ helyi keretek

- szakkörök, klubok
- falunapok, fesztiválok

Közgyűjtemények

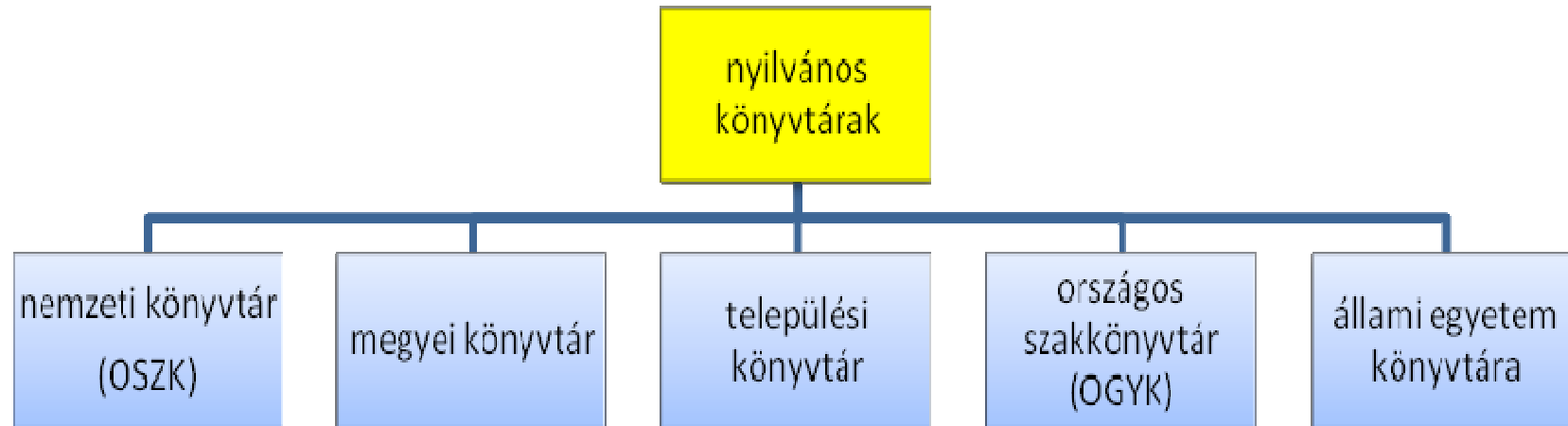
- def.: állam, helyi önkormányzat, nemzetiségi önkormányzat, köztestület, közalapítvány, tulajdonában (fenntartásában) működő vagy általuk alapított könyvtár, levéltár, kép- vagy hangarchívum
- közintézetként működnek, elkülönül a fenntartói (alapítás, megszüntetés, feladat, szervezet, vezető, anyagi eszközök) és a szakmai (szakmai követelmények érvényesülését szabályozó tevékenység) irányítás

Könyvtárak 1.

- 1997. évi CXL. tv. 53-72. §
- 120/2014. (IV. 8.) Korm. r. a nyilvános könyvtárak jegyzékének vezetéséről
- 6/2001. (I. 17.) Korm. r. a könyvtárhasználókat megillető egyes kedvezményekről
- 165/1999. (XI. 19.) Korm. r. az Országos Könyvtári Kuratóriumról
- 51/2014. (XII. 10.) EMMI r. a múzeum, valamint az országos szakkönyvtár és a megyei könyvtár éves munkatervéhez szükséges szakmai mutatókról
- 30/2014. (IV. 10.) EMMI r. az országos múzeum, az országos szakmúzeum, a nemzeti könyvtár, az országos szakkönyvtár és az állami egyetem könyvtárának kiemelt feladatairól

Könyvtárak 2.

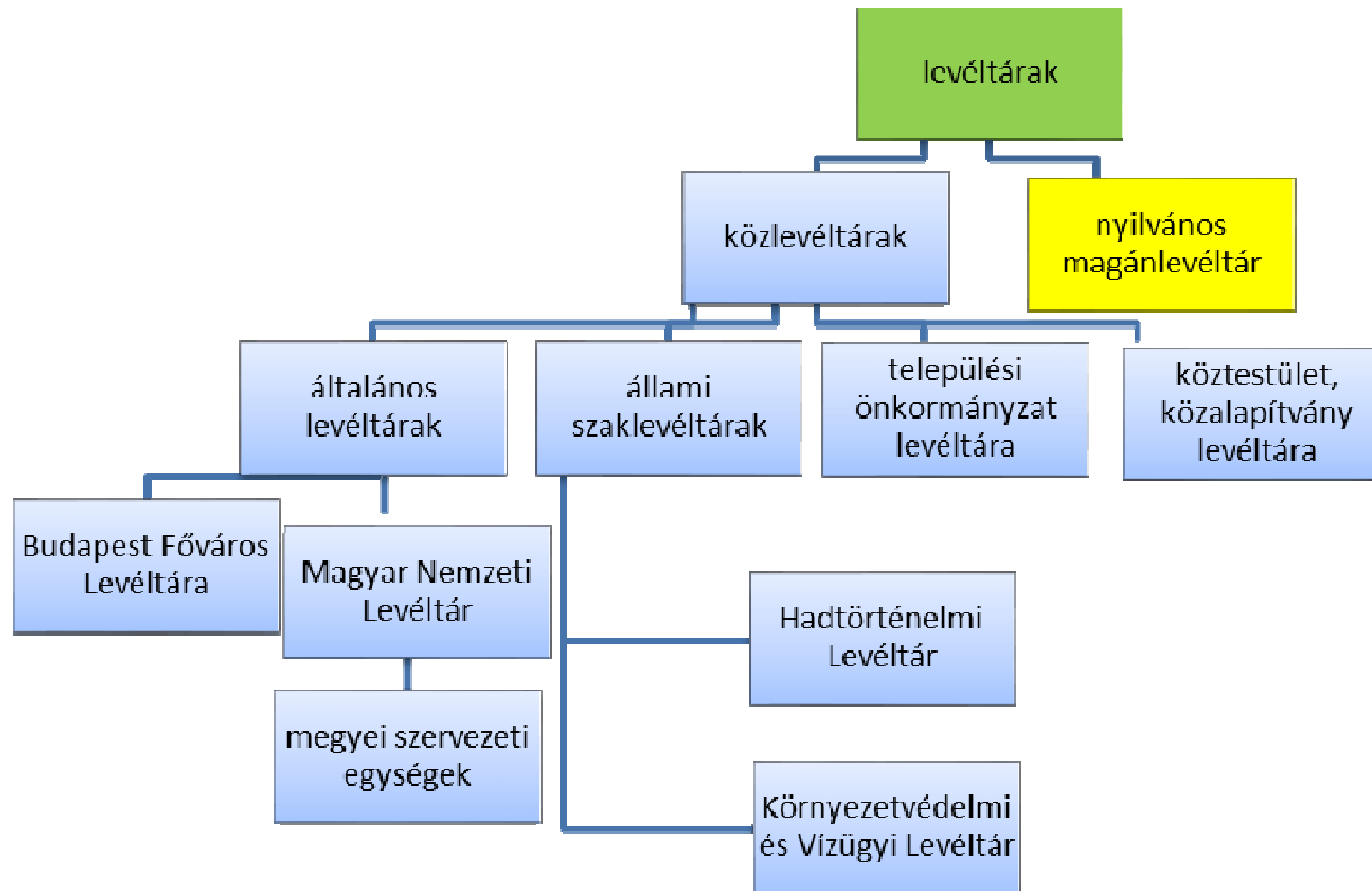
- mindenki által használható és megközelíthető,
- rendelkezik kizárólagosan könyvtári szolgáltatások céljaira alkalmas helyiséggel,
- rendszeresen, a felhasználók többsége számára megfelelő időpontban tart nyitva,
- helyben nyújtott alapszolgáltatásai ingyenesek,

Levéltárak 1.

Jogsabályi háttér

- 1995. évi LXVI. tv. a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről
- 2003. évi III. tv. az elmúlt rendszer titkosszolgálati tevékenységének feltárásáról és az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára létrehozásáról
- 27/2015. (V. 27.) EMMI r. a közlevéltárak és a nyilvános magánlevéltárak tevékenységével összefüggő szakmai követelményekről
- 62/2009. (XII. 17.) IRM r. a Közjegyzői Levéltár tevékenységével összefüggő szakmai követelményekről
- 7/2002. (II. 27.) NKÖM r. a Levéltári Kollégiumról és a levéltári szakfelügyeletről

Levéltárak 2.

Levéltárak 3.

Közlevéltár:

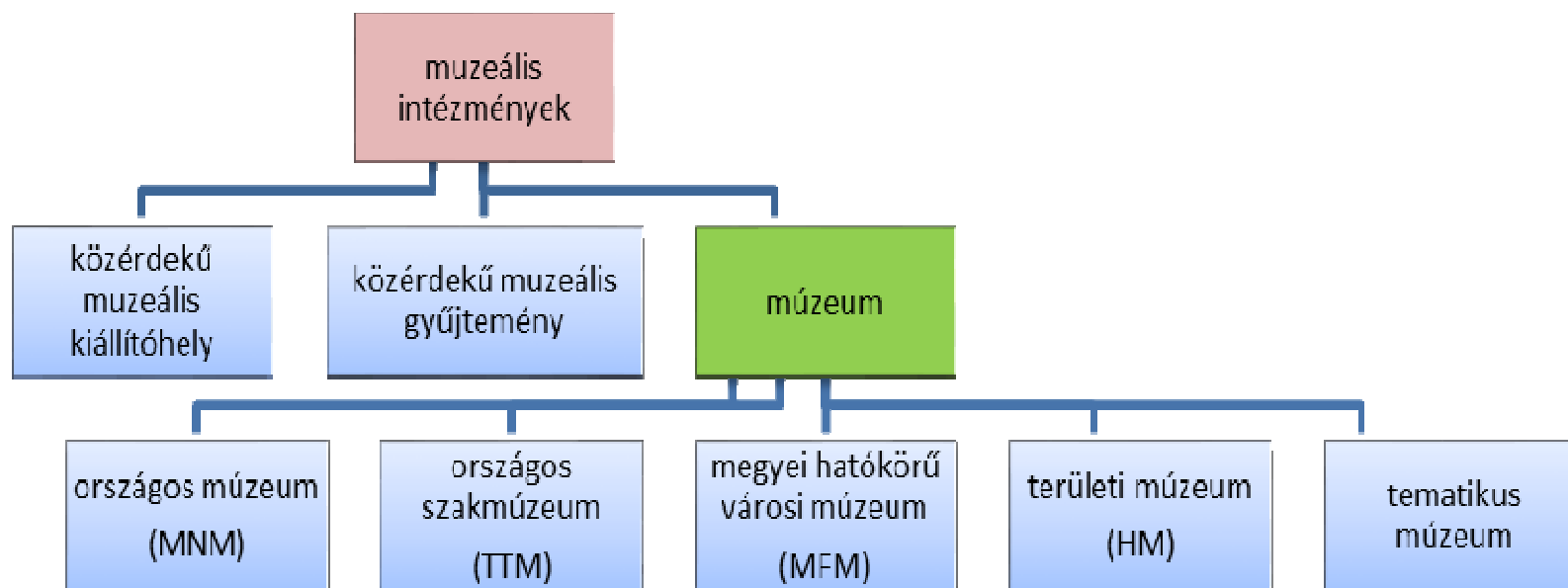
- átveszi és megőrzi az illetékességi körébe tartozó szervek nem selejtezhető köziratait;
- jogszabály alapján átveszi [...] a maradandó értékű magániratot;
- levéltári anyagot nyilvántartja, szakszerűen kezeli, biztonságosan megőrzi, és [...] feldolgozza, s az anyag használatát lehetővé teszi;
- levéltári anyagról hiteles másolatot vagy tartalmi kivonatot ad ki;
- ellenőrzi a közfeladatot ellátó szervek irattári selejtezését és iratkezelésének rendjét;
- levéltári anyag konzerválásáról és restaurálásáról gondoskodik;
- levéltár- és történettudományi kutatásokat végez;
- levéltári anyag oktatási, közművelődési célú felhasználását elősegíti;
- szaktanácsot adhat, védetté nyilvánításban közreműködik;

Muzeális intézmények 1.

Jogszabályi háttér 1997. évi CXL. tv. 7-51. §

- 19/2015. (IV. 2.) EMMI r. a múzeumi letétről
- 47/2001. (III. 27.) Korm. r. a muzeális intézményekben folytatható kutatásról
- 51/2015. (XI. 13.) EMMI r. a muzeális intézmények nyilvántartásában szereplő kulturális javak revíziójáról és selejtezéséről
- 29/2014. (IV. 10.) EMMI r. a muzeális intézményekben őrzött kulturális javak kölcsönzéséről, valamint a kijelölési eljárásról
- 20/2002. (X. 4.) NKÖM r. a muzeális intézmények nyilvántartási szabályzatáról
- 2/2010. (I. 14.) OKM r. a muzeális intézmények működési engedélyéről
- 3/2009. (II. 18.) OKM r. a muzeális intézmények szakfelügyeletéről

Muzeális intézmények 2.

Muzeális intézmények 3.

Muzeális intézmény:

- kulturális javak szaktudományos szempontok szerint, tudományos szaktevékenység keretében kialakított, nyilvántartott és dokumentált együttesét őrzi, gondozza és kiállításon bemutatja,
- biztosítja a kulturális javak kutatási tevékenységét,
- kultúráközvetítő tevékenységével hozzájárul az egész életen át tartó tanuláshoz,
- közművelődési rendezvényeket és egyéb programokat rendez,
- együttműködik a nevelési-oktatási intézményekkel,
- elvégzi a kulturális javak múzeumpedagógiai célú feldolgozását, múzeumpedagógiai programkínálatot biztosít,
- turisztikai vonzerejének felhasználásával elősegíti a gazdaság élénkítését.

Kulturális örökség védelme 1.

Jogszáabályi háttér

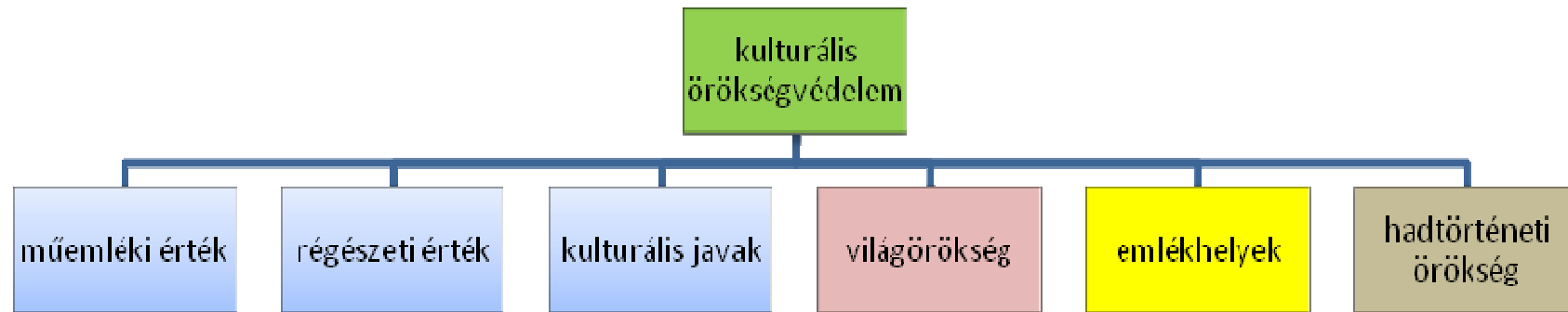
- 149/2000. (VIII. 31.) Korm. r. [...] 1992. január 16-án kelt, Vallettában aláírt, a régészeti örökség védelméről szóló Európai Egyezmény kihirdetéséről
- 2014. évi IX. tv. a víz alatti kulturális örökség védelméről szóló UNESCO egyezmény kihirdetéséről
- 2012. évi CX. tv. az Európa Tanácsnak a kulturális örökség társadalmi értékéről szóló, Faróban [...]
- 2006. évi XXXVIII. tv. a szellemi kulturális örökség megőrzéséről szóló, Párizsban [...]
- 1985. évi 21. tvr. a világ kulturális és természeti örökségének védelméről szóló, [...] Párizsban, 1972. november 16-án elfogadott egyezmény kihirdetéséről

Kulturális örökség védelme 2.

Jogsabályi háttér

- 2001. évi LXIV. tv. a kulturális örökség védelméről
- 39/2015. (III. 11.) Korm. r. a régészeti örökség és a műemléki érték védelmével kapcsolatos szabályokról
- 199/2014. (VIII. 1.) Korm. r. a Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központról
- 439/2013. (XI. 20.) Korm. r. a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről
- 191/2001. (X. 18.) Korm. r. az örökségvédelmi bírságról
- 13/2015. (III. 11.) MvM r. a régészeti lelőhely és a műemléki érték nyilvántartásának és védetté nyilvánításának [...]
- 14/2015. (III. 11.) MvM r. a nagyberuházást megelőző régészeti feltárás végzésére jogosult intézmények [...] akkreditálásának [...]

Kulturális örökség védelme 3.

Fogalma: helyi identitáshoz és az egyetemes (európai) kultúrához kapcsolódik, nem a nemzetfogalomhoz, hanem annak meghaladásaként kezdődik a diskurzus az 1970-es években

Magyarországon előkészítés nélkül Nemzeti Kulturális Örökség Minisztérium elnevezésében tűnik fel először és az 1997. évi CXL. tv.-ben

Kulturális örökség védelme 4.

Alapfogalmak

Kötv. 7. § 11. Kulturális örökség elemei: a régészeti örökség, a hadtörténeti örökség régészeti módszerekkel kutatható elemei, a műemléki értékek, valamint a kulturális javak.

Kötv. 7. § 4. Fenntartható használat: a védett kulturális örökség olyan módon történő használata – ideértve a kármegelőző és kárcsökkentő tevékenységeket is –, amely nem haladja meg a szakmailag indokolt mértéket és nem vezet az örökség elemeinek állapotromlásához, így biztosított fennmaradásuk a jelen és jövő nemzedékek számára.

Kötv. 7. § 46. Védett örökségi elem: az e törvény erejénél fogva általános védelem alatt álló, illetve miniszteri rendelettel vagy hatósági eljárás során védetté nyilvánított kulturális örökségi elem.

Kulturális örökség védelme 5.

Jelentősége

- bármilyen ingatlannal kapcsolatos tevékenység kapcsán találkozhatunk vele
- előzetes tájékozódás kell
- szakértelem és naprakész tudás kell a felismeréséhez
- nagyon komoly korlátját jelenti a tulajdonjognak
- komoly pénzügyi (jogi) kihatásai lehetnek, ha nem figyelnek rá
- áll a beruházás
- át kell tervezni, költséges megoldások
- régészeti feltárás vagy a műemléki építéstörténeti tudományos dokumentáció költséges
- örökségvédelmi bírság

Kulturális örökség védelme 6.

➤ műemlék

Kötv. 7. § 17. Műemléki érték: minden olyan építmény, kert, temető, temetkezési hely vagy sírjel, terület (illetve ezek maradványa), valamint azok rendeltetésszerűen összetartozó együttese, rendszere, amely hazánk múltja és a közösségi hovatartozás-tudat szempontjából kiemelkedő jelentőségű történeti, művészeti, tudományos és műszaki emlék, alkotórészeivel, tartozékaival és berendezési tárgyaival együtt.

Kötv. 7. § 22. Nyilvántartott műemléki érték: a közhiteles nyilvántartásba vett, e törvény alapján általános védelem alatt álló műemléki érték.

Kötv. 7. § 15. Műemlék: olyan nyilvántartott műemléki érték, amelyet jogszabállyal védetté nyilvánítottak.

Kulturális örökség védelme 7.

➤ régészet

Kötv. 7. § 37. Régészeti örökség: az emberi létnek a föld felszínén, a föld vagy a vizek felszíne alatt és a természetes vagy mesterséges üregekben 1711 előtt keletkezett érzékelhető nyoma, amely segít megismerni az egyetemes kultúrát, az emberiség történetét, kapcsolatát környezetével, valamint hozzájárul az ország területén élt népek és a nemzet történelmének rekonstruálásához, igazolja, bemutatja, alátámasztja népünk eredetét és fejlődését, továbbá amellyel kapcsolatos információszerzés fő forrásai a feltárás és egyéb kutatási módszerek.

Kulturális örökség védelme 8.

Kötv. 7. § 35. Régészeti lelőhely: földrajzilag körülhatárolható terület, amelyen a régészeti örökség elemei történeti összefüggéseikben találhatóak.

Kötv. 7. § 23. Nyilvántartott régészeti lelőhely: a közhiteles nyilvántartásba vett, e törvény alapján általános védelem alatt álló régészeti lelőhely.

Kötv. 7. § 45. Védetté nyilvánított régészeti lelőhely: miniszteri döntéssel, határozattal vagy e törvény alapján miniszteri rendelettel védetté nyilvánított kiemelkedő történeti és kulturális jelentőségű, nyilvántartott régészeti lelőhely.

Kulturális örökség védelme 9.

➤ kulturális javak

Kötv. 7. § 10. „az élettelen és élő természet keletkezésének, fejlődésének, az emberiség, a magyar nemzet, Magyarország történelmének kiemelkedő és jellemző tárgyi, képi, hangrögzített, írásos emlékei és egyéb bizonyítékai – az ingatlanok kivételével –, valamint a művészeti alkotások”

Kötv. 46. § E törvény alapján védettnek minősülnek a muzeális intézményekben, a levéltárakban, a közgyűjteményként működő kép- és hangarchívumokban, valamint a könyvtárakban muzeális dokumentumként a (2) bekezdésben meghatározott módon nyilvántartott kulturális javak.

Kulturális örökség védelme 10.

Intézményrendszer

- ❑ A tevékenységet végzők – ellenérdekeltség (idő és pénz)
 - műemlék: beruházó (tulajdonos), műemléki szakértő
 - régészet: beruházó (tulajdonos), feltárásra jogosult szerv
 - kulturális javak: beruházó (tulajdonos), restaurátor szakértő

Kulturális örökség védelme 11.

☐ A hatóságok

➤ műemlék

- nyilvántartás: Forster Központ Nyilvántartási Iroda
- engedélyezés: I. fok megyeszékhelyi járási hivatalok építésügyi és örökségvédelmi osztály; II. fok Budapest Főváros Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi, Hatósági, Oktatási és Törvényességi Felügyeleti Főosztály Örökségvédelmi Osztály
- ellenőrzés: megyeszékhelyi járási hivatalok építésügyi és örökségvédelmi osztály
- védetté nyilvánítás: Forster Központ, miniszter rendeletben
- szakértői/tanácsadó tevékenység hivatal számára: Műemléki Tanácsadó Tetület

Kulturális örökség védelme 12.

➤ régészet

- nyilvántartás: Forster Központ Nyilvántartási Iroda
- engedélyezés: I. fok megyeszékhelyi járási hivatalok építésügyi és örökségvédelmi osztály; II. fok Budapest Főváros Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi, Hatósági, Oktatási és Törvényességi Felügyeleti Főosztály Örökségvédelmi Osztály
- ellenőrzés: Forster Központ; megyeszékhelyi járási hivatalok építésügyi és örökségvédelmi osztály
- védetté nyilvánítás: Forster Központ, miniszter rendeletben
- szakértői/tanácsadó tevékenység hivatal számára: Ásatási Bizottság

Kulturális örökség védelme 13.

☐ kulturális javak

- nyilvántartás, engedélyezés, ellenőrzés, védetté nyilvánítás, nemzetközi ügyek: Forster Központ Műtárgyfelügyeleti Iroda
- szakértői/tanácsadói tevékenység: Kulturális Javak Bizottsága

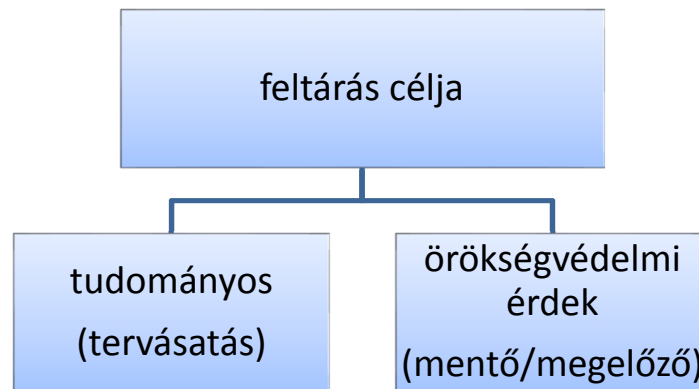
Kulturális örökség védelme 14.

Kötv. 20. § (4) Régészeti feltárás elvégzésére jogosult

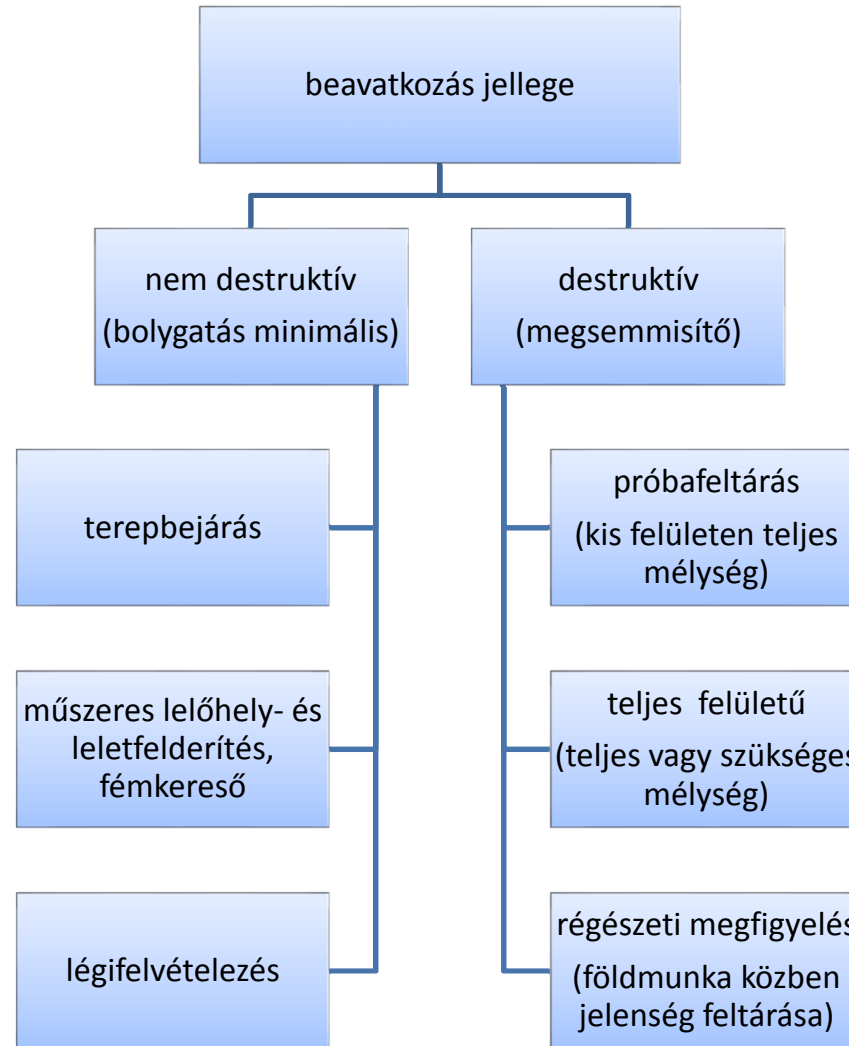
- a) a Magyar Nemzeti Múzeum,
- b) a Budapesti Történeti Múzeum,
- c) a megyei hatókörű városi múzeum,
- d) a régészeti gyűjtőkörrel rendelkező területi múzeum,
- e) a régészet szakon mesterképzés folytatására jogosult felsőoktatási intézmény,
- f) a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Régészeti Intézete, valamint
- g) a Hivatal (Forster Központ).

Kulturális örökség védelme 15.

Kötv. 7. § 30. Régészeti feltárás: tudományos módszerrel végzett tevékenység (régészeti megfigyelés, terepbejárás, próbafeltárás, megelőző feltárás, mentő feltárás, tervásatás, műszeres lelet- és lelőhely-felderítés, beleértve a fémkereső műszer használatát), amelynek célja a régészeti örökség elemeinek felkutatása.

Kulturális örökség védelme 16.

Kulturális örökség védelme 17.

Példák

- Tudományos kutatás egy lelőhelyen
tervátás, engedélyköteles, bármely feltárássra jogosult
- Szőlőtelepítés (aláforgatás) közben előkerült jelenség
mentő feltárás, utólagos bejelentés-köteles, területi múzeum
- Építkezés nyilvántartott régészeti lelőhelyen
fakultatív ERD, engedélyköteles megelőző feltárás, fakultatív régészeti megfigyelés, területi múzeum vagy megyei hatókörű városi múzeum
- Autópálya építése (nagyberuházás) (Kötv. 23/G. §)
kötelező ERD, engedélyköteles nagyberuházás előtti megelőző feltárás, kötelező régészeti megfigyelés, akkreditált intézmény vagy a Forster Központ

Kulturális örökség védelme 18.

Leselkedő veszélyek:

➤ jogalkotási:

- nagyon változékony – nehezen tervezhető a tevékenység
- bürokráciacsökkentés – csökken a védelmi szint és lehetőség

1997. évi LXXVIII. tv. 33/A. § (1) A legfeljebb 300 négyzetméter összes hasznos alapterületű új lakóépület építése esetén a) az építtető az építési tevékenységet a kivitelezés tervezett megkezdése előtt tizenöt nappal [...] bejelenti az építésügyi hatóságnak,

➤ közigazgatás-szervezési:

- intézményrendszer félévente átalakul (pl. Forster Központ)
- hiányzik a szakszerű felkészítés, fluktuáció

➤ társadalmi:

- nem érzékeny a társadalom a megvédésére;
- érdekek: mindent feltárni; bevételnövelés; felelősség-áthárítás